

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historia Zaringo Badensis

Schöpflin, Johann Daniel

Carolsruhae, 1766

Caput II. Carolus II. [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-295072](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-295072)

CAPUT II.

CAROLUS II.

A. 1553 - - 1577.

§. I.

ostremus filiorum Marchionis Ernesti Ca-
 rolus, Ernestiadum & Carolorum Ba-
 densium fuit ordine secundus. Sub eo
 in juniore hac Linea, ejusque terris,
 evenit quoque religionis mutatio, quæ
 in Linea seniore & Marchia superiore

Caroli II.
 initia.

jam pridem fuerat introducta. (a) Carolus II. A. 1529. die 24.
 Jul. lucem aspexit Sulzbergæ, ubi pater tum habitabat. Hic
 quidem A. 1537. ordinaverat, ut vel Hachbergicus Marchiona-

Tom. IV.

E 2

(a) Sub Bernhardo & Philiberto. Vid. Tom. III, pag. 15. 20.

CAR. II.

tus, vel Saufenbergicæ, Rœtelanæ & Badevillanæ ditiones, in-
stituta cum Bernhardo fratre fortitione, ad Carolum transfrent.
Sed immutata est rerum facies, cum Albertus atque Bernardus,
fratres natu majores Caroli, ante patrem obiissent.

Omnem patris hereditatem A. 1553. vigesimo quarto æta-
tis anno Carolus solus adivit.

Primaria ejus cura fuit, ut contentiones, cum Wirtembergi-
co Duce de territorio componeret, atque Basilienses vicinos ar-
ctiori foedere, mutuæ defensionis causa, sibi conjungeret.

Primo Regiminis anno hoc foedus confectum, & res cum
Wirtembergico composita. Controversia de ære alieno, quod
Bernhardus, Caroli frater, quondam Basileæ contraxerat, aliis-
que de rebus minoris momenti, pactione quoque sublata est.

Circuli Suevici dux eodem anno a Christophoro, Wirten-
bergæ Duce ac reliquis Sueviæ Ordinibus creatus est Carolus.
At dignitatem recusavit; rerum bellicarum se non fati gnarum
caufatus.

§. II.

Mutatio
sacro-
rum.

Paulo post in Augustanis Comitibus A. 1555. Pax publica
Religionis quum stabilita fuisset, Carolus animi sui sensa, quæ
huc usque occultaverat, anno sequente publice explicuit, misso-
que legato Augustanæ Confessioni & Protestantium sacris se acces-
surum eaque in Marchiam suam publice introducturum, declara-
vit. Quin & ipse brevi post in Comitibus comparuit, ac ea, quæ

declaraverat legatus, suo præfens ore firmavit, Recessui Imperii sua manu subscribens.

Anno sequente ea, quæ in Comitibus promiserat, executioni daturus, Jacobo Andreae & Jacobo Heerbrando, Tubingensium Theologis, ut & Simone Sulcero, Basiliensium Antistite, (b) aliisque Protestantium Doctoribus, Pforzheimium invitatis, veterem cultum aboluit, illumque instituit, quem Confessio Augustana commendat; (c) & qui in superiore pridem Marchia obtinuit. Idem quoque tunc facere cœperat Otto Henricus, Palatinus Elector, & Spirensis Senatus.

Carafa in Commentariis suis (d) ita scribit: „Minus constantes fuerunt Otto Henricus, Elector Palatinus & Carolus Marchio Badensis, qui anno uno post Edictum Pacis, e suis ditionibus veterem religionem profligarunt, & novam introduxerunt. Unde paulo post contra Pacis Edictum Ecclesiasticos omnes redditibus, possessionibus ac beneficiis in suis ditionibus spoliarunt, eaque in proprios usus, aut in ministerium suarum

E 3

(b) Basilea Lutheranis sacris per aliquod tempus tum fuerat addicta, mortuoque Sulcero ad Reformata rediit.

(c) SLEIDANUS Lib. XXVI. pag. 871. THUANUS Lib. XVII. Cap. 22. p. 603. litteræ ejus hac super re extant in JOH. CHRISTIAN. SACHSII programma de Carolo II.

(d) De Germania sacra, pag. 35.

CAR. II.

„ Ecclesiarum aut scholarum novæ doctrinæ applicarunt. „ Saxonica illius ævi cum Badenibus comparare si lubeat, Ernestum Badensem cum Friderico Sapiente, Carolum nostrum cum Johanne Constante haud immerito compares. Ernestus, Caroli V. reverentia ductus, in religionis negotio, ut Fridericus Elector, lente & caute processit. Carolus Badensis, ut Johannes Saxo, Friderici successor, nova sacra amplexus, in suis illa terris promovit atque defendit; *Constantis* elogium apud Protestantes promeritus, quod Saxones suo tribuerunt Johanni.

§. III.

Monasteria seculo addicta.

Pleraque monasteria, præsertim Pforzhemii, præscriptam religionis formulam subire tenebantur. (e) Wirtembergæ Dux regulam, qua in reformandis Ducatus sui monasteriis usus est, cum Marchione communicaverat. At Pforzheimenses Moniales non nisi A. 1564. Cœnobium relinquentes, apud Kirchbergenses denique invenerunt refugium. (f)

Immutatio hæc rerum difficultatibus obnoxia fuit. De institutione pastorum & ministrorum Ecclesiæ cum Collatoribus

(e) Tria seminarum, sex virorum monasteria fuerunt Pforzhemii, in tam modica civitate, quæ nonnisi octingentos cives continebat. Monasteria hæc recenset PETRI *Svevia Ecclesiast.* p. 664. sq. Godesavientes Monachi plures in Monasterium Ochsenhufanum transferunt.

(f) PETRI *Svevia Ecclesiast.* pag. 460.

Catholicis exortæ sunt lites; quæ Austriacos inter & Carolum Stutgardiæ, Pforzhemii, Basileæ & Neoburgi A. 1560. & sequentibus amica compositione pedetentim sopitæ; ita quidem, ut Catholici, quibus jus Patronatus competiit, Pastores Augustanæ Confessionis addictos, Marchioni se oblaturus promiserint. Circa vicum Stetten, Lœraco vicinum, A. 1559. difficultas nata est. Vicum hunc Schœnavii Nobiles ab Abbacia Seckingenensi tenent in feudum. Marchio, cui jus vitæ & necis aliaque superioritatis jura in eo competunt, Evangelica quoque sacra ibi introducere studuit. Sed intercedentibus Schœnaviis & Austriaco Regimine, quod vici hujus suprematum ad Austriacam Domum spectare contendit; ipsoque Cæsare A. 1565. ad Marchionem scribente, in pristino res statu relicta.

A. 1556. Carolus Castrum Weyher, prope Emmedingam, Melchiori de Au vendidit, sed post novendecim annos illud recepit.

§. I V.

Albertus, Brandeburgicus Marchio, ille Germanorum Achilles, qui nominis sui terrore tum compleverat omnia, post varia bella, prælio denique ad Sivershufam Luneburgicam A. 1553. victus, suisque pulsus ditionibus, fuga se in Galliam receperat. Interventu Caroli Marchionis, affinis sui, aliorumque Principum reditus ei in Germaniam concessus est. Arrepto igitur per Lotharingiam & Alsatiam itinere ad Carolum nostrum venit Pforz-

Alberti
Brandeb.
obitus.

CAR. II.

hemium; ubi morbo correptus A. 1557. die 8. Januarii ætatis anno XXXV. decessit, in Collegiatae S. Michaëlis Ecclesiæ crypta Marchionum sepultus. (g)

Statua ejus eleganter exsculpta inter Durlacenses Marchiones in Ecclesiæ Choro incorrupta subsistit. (h)

§. V.

Comitia
Franco-
furt.

Celebrata sunt anno sequenti (A. 1558.) Februario mense Francofurti Electorum Comitia, ut Ferdinandus I. Carolo V. deponente Imperium, ex Rege Romanorum constitueretur Cæsar. (i) Comitiis his Carolus Badensis interfuit.

In

(g) THUANUS Lib. XIX. Cap. 4. p. 642. CRUS. *Annal. Suevicor.* Lib. XII. Part. III. p. 698. HEERBRANDUS, qui interfuit morienti, in *Relatione peculiari* apud HORTLEDER. Cap. XXX. & sq. HEUTERUS Lib. XV. Cap. I. THRASYBULUS LEPTA, vel, qui sub nomine hoc latuit, CONRADUS DINNER, in *Historia de Rebus Gestis Ludovici a Seinsheim*, Lib. II. pag. 136.

(h) Inscriptionem monumenti dedit MAJUS in *vita Reuchlini* pag. 129. & ante eum ZEILERUS in *Itinerario German.* pag. 563. Item HENR. PETRI *Cont. Sleidani* pag. 127.

(i) CHYTRAEUS in *Chronico Saxonix* Lib. XIX. p. 557. GODELEVAEUS de *Abdicatione Caroli V.* apud SCHARD. Tom. II. pag. 1893.

In illis Cæsaris legati, deposita ejus nomine Imperatoria dignitate, in Ferdinandum Romanorum Regem eam transtulerunt. (k) Occasione hac Electores Protestantes, cum Veldentino & Wirtembergico Ducibus, cum Landgravio Hassiæ & Carolo nostro, de diffidio religionis inter ipsos Evangelicos super Eucharistiam exorto, ejusque componendi ratione, iniverunt consilia; Augustanæ Confessioni, Carolo V. oblatae, Invariantam quam vocant, constanter se adhæfuros professi.

§. VI.

Sucefferunt anno sequente (A. 1559.) Augustana Comititia, Comitia Augustana. quibus Carolus Marchio interfuit. Tum vero Wormatiensis Colloquii Acta coram Imperii Ordinibus recitata sunt publice. Ex quibus concilianda religionis spes nulla cum affulgeret, Cæsar Tridentinæ Synodi, quæ ab A. 1552. interrupta fuit, instaurandæ consilium Ordinibus aperuit, sed Augustanæ Confessionis refragati sunt Principes. Religiosa tamen Pax, denuo firmata. (l) In iisdem Comititiis Carolus noster & fœderati Principes de Reservati Ecclesiastici abolitione Cæsarem fortiter sollicitarunt; nun-

Tom. IV.

F

(k) CHYTRÆUS in Chron. Saxon. Lib. XX. p. 579. THUANUS Lib. XXII.

Cap. VII. pag. 748. Orta tamen sunt brevi post Gravamina, quæ apud

LEHMANNUM de pace religiosa Lib. II. Cap. I. & II. leguntur.

(l) SCHADAEI Continuatio Sleidani Part. I. Lib. IV. pag. 171.

CAR. II.

quam illud se agnovisse, nec unquam agnituros esse, professi. Cæsar rem omnem ad Conventum Deputatorum, qui vocantur, Imperii, Spiræ habendum, rejecit. (m)

A. 1559. Carolus noster Wilæ & Altensteigæ diffidia varia super jus forestale & alia hujus generis cum Wirtenbergæ Duce terminavit, quæ enarrare heic necesse non ducimus.

Eodem anno Salome, Caroli nostri soror, Ladislao Comiti de Haag nupta, cum obiisset, maritus superstes dotem ejus & cetera bona, titulo donationis inter vivos, sibi vindicavit. Camera Imperialis pro Carolo Marchione litem decidit.

A. 1560. Delubrum D. Mariæ Virginis ad Quercum, prope Wilferdingam, eximio opere & peregrinationibus religiosis celebre, aboluit Marchio.

§. VII.

Conven-
tus
Naum-
burg.

Anno sequenti plerique Augustanæ Confessionis Principes apud Thuringos convenerunt Naumburgi. Septemviri aderant duo, Fridericus Palatinus & Augustus Saxo. Aderant Johannes Fridericus Saxoniae, Ernestus & Philippus Brunsvici, Ulicus Meclenburgi, Christophorus Wirtenbergæ, Duces, Philippus Landgravius Hassiæ, Wolfgangus Comes Palatinus Rheni, Ernestus Hennebergæ Princeps, Principumque reliquorum legati. Aderat etiam Carolus Badensis.

(m) SCHADÆI *Continuatio Sleidani* Part. I. Lib. IV. pag. 171.

Augustanam Confessionem, cui Pacis Religiosæ beneficium competit, Protestantes deseruisse, Romanenses urgebant; alios Zvinglii; alios aliorum Doctorum sententias & opiniones amplexos caufati. Doctrinam eorum vagam esse atque instabilem. Objectionibus his ut occurrerent Principes, Augustanam Confessionem Carolo V. exhibitam, quæ ab hoc tempore Invariata (n) appellatur, subscriptione sua denuo Naumburgi firmarunt; quod & Carolus noster fecit Badensis.

Ardua denique eodem in Conventu agitata est quæstio; An Principum Protestantium legati ad Concilium mittendi sint Tridentum. Sollicitandis Principibus Zachariam Delfinum & Franciscum Commendonum (nn) Nuntios ad Conventum hunc misit Pius IV.

Tom. IV.

F 2

(n) Philippus Melanchthon in Nova Editione Augustanæ Confess. A. 1540. in articulo X. ubi de S. Cœna fermo est, hæc verba posuit: *Quod cum pane & vino vere exhibeantur Corpus & Sanguis Christi vescentibus in Cœna Domini.* In Exemplari authentico Confessionis A. 1530. Augustæ Vindel. Carolo V. exhibitæ legitur: *Quod Corpus & Sanguis Christi vere adsint.* Ab hoc tempore inter Variatam & Invariantam Confessionem August. distinctio.

(nn) FLECHIER *Vie du Cardinal Commendon* Lib. II. Cap. 2. seq. ex Schedis Gratiani. PAULUS SARPIUS *Hist. Concil. Trident.* Lib. V. §. 63. PALLAVICINUS *Histor. Concil. Trident.* Lib. XV. Cap. 2. RAYNALDUS ad A. 1561. num. 25.

Misit & legatos suos Cæsar Ferdinandus. Re deliberata decrevit Conventus, Protestantibus abstinendum Tridento, eaque de re mentem suam Cæsareis aperuerunt legatis. Consilii rationes consignatæ libello, qui Cæsari Francofurti oblatus. (o)

§. VIII.

Acta varia.

Argentineses, veteri amicitiae vinculo cum Badensibus juncti, Carolum nostrum induxerunt, ut negotiis eorum cum Episcopo se immisceret. Senatus Argentinesis in Ecclesiis Collegiatis urbis suae Sacrificium Missæ A. 1529. suspendit. Vicennio post cum Erasmo Episcopo transactionem inivit, virtute cujus in iisdem Ecclesiis pristinus restitutus est cultus. Finito Naumburgensi Conventu, cui Henricus de Mulnheim, legatus urbis intererat, Argentineses in Summo templo, quod Ecclesiasticum A. 1559. mense Nov. deseruerant, (p) Lutherana sacra eum in modum, qui ante Transactionem cum Erasmo obtinuerat; die 18. Maji 1561. restituerunt.

In omni hoc negotio sine Caroli Marchionis consilio Argentineses nihil susceperunt. (q)

(o) CHYTRÆUS, qui Conventui interfuit, Lib. XX. p. 586. seq. THUANUS Lib. XXVIII. Cap. XXI. Libri rubrum est: *Stättliche Ausführung der Ursachen* &c. Editus quoque latine Argentorati A. 1565. 4to.

(p) GUILLIMAN. *de Episcopis Argent.* p. 451.

(q) BERNH. HERZOG. in *Chron. Alsatiae* Lib. VIII. pag. 102.

A. 1562. Castrum Remichingen & vicum Minoris Steinbach (r) aliaque Remichingorum Nobilium jura coëmit Carolus & suæ Marchiæ adjecit.

Eodem anno Conventui Circuli Suevici una cum Christophoro, Wirtenbergæ Duce, interfuit Ulmæ.

A. 1563. idem cum Christophoro Wirtenbergico super redditus Ecclesiasticos Conventionem inivit; utrique Principi utilem. Conventum est, ut redituum, quos alter in alterius ditione habuerat, permutatio fieret, adeoque minoribus impensis redditus suos uterque perciperet. Tractatus conclusus fuit Wilæ Suevorum.

Apud Fridericum Electorem Palatinum, qui Calviniana sacra tum in terris suis introducebat, una cum Christophoro Wirtenbergico & Wolfgango Bipontino pro Lutheranis eodem anno (1563.) intercessit.

Anno sequente Moniales D. Mariæ Virginis & D. Mariæ Magdalænæ, Ordinis Prædicatorum, Pforzhemii, accepta undecim florenorum millium summa, Monasterium suum, una cum vicis, hominibus, redditibus, juribusque Carolo Marchioni tradiderunt.

Idem cum Marquardo, Spirensi Episcopo, pactioem inivit, qua homines proprii, quos alter in alterius ditione habue-

(r) Klein Steinbach.

CAR. II.

rat, permutati sunt. In alterius ditionem in posterum migraturi ejusdem juri atque dominio addiçti. Detractionis jure tamen prior Dominus libere utatur. Conventio hæc A. 1576. ad Capitulum Cathedrale apud Spirenses extensa.

§. I X.

Lites
cum Sue-
viæ No-
bilibus.

Nuperorum Imperii Comitiorum Decreta (s) libertati suæ periculosa esse Sueviæ Nobiles suspicati sunt. Post varios Conventus denique Munderkingæ die VII. Aug. A. 1560. arctiori se foederi junxerunt, quo libertatem avitam & jura sua adversus Principum conatus se defensuros jurarunt. Foedus hoc Cæsar A. 1561. firmavit.

Confirmatio Principes vicinos commovit. Fridericus III. Palatinus Elector, Albertus Dux Baviariæ, Wolfgangus Palatinus, Christophorus Wirtenbergæ Dux, Philippus Landgravius Hassiæ; Carolus & Philibertus, Marchiones Badenses, de communi salute tuenda inter se iniverunt consilia; publicoque sibi prospexerunt scripto A. 1562. ne ex confirmatione foederis Nobilium, a Cæsare obtenta, ipsi detrimenti quid caperent. (t) A.

(s) *Recess. August.* Part. I. §. 46.

(t) Protestationes exhibet liber, cui rubrum: *Reichsständische Archival - Urkunden ad Causam Equestrum* Part. II. Cap. I. pag. 21. & 22. ubi & alia hæc pertinentia occurrunt.

parte Principum celebratus quoque Maulbronnæ Conventus; ubi de jungendarum inter se virium modo deliberatum. (u)

§. X.

Iisdem temporibus Grumbachianæ in Franconia turbæ fur-
rexerant; quibus pleraque Nobilitas credebatur implicita. Prin-
cipum Con-
silia.

Crevit suspicio, ne Equester Ordo, sociatis per Germaniam armis, bellum inferret Principibus. Unde in Wormatiensi Deputatorum Imperii ejusdem anni Conventu, ad quem gravamina Principum delata sunt, res militaris Circulorum sollicitè ordinata; copiæ, ut in re subita, conscribi jussæ, nihilque prætermis- sum, quo publica Imperii firmaretur tranquillitas. (x) De universis quoque Principibus, in foedus contra Nobilitatem cogendis, non semel deliberatum.

At Carolus noster, Princeps providus, circumspectus & prudens, ad Wirtembergæ Ducem A. 1566. die 28. Januarii scripsit, sibi & Philiberto agnato rem non tanti apparere periculi, quanti putatur. Singulis Principibus ad coërcendos suæ cujus- que regionis Nobiles satis virium esse, neque confirmationes Cæsareas, a Nobilitate obtentas, Principibus esse posse periculo. (y)

(u) Acta hujus Conventus extant in Libro alleg. Part. II. Cap. I. pag. 66.

(x) SCHADAEI *Contin. Sleidani* Part. I. p. 375. & *Recessuum Imp.* Tom. III. pag. 201. seq.

(y) Literæ hæc extant in *Actis Wirtemberg.* loco alleg. p. 59.

§. XI.

Sedes
Durla-
cum
translata.

Hos inter rerum motus Regiam suam Pforzhemio Durlacum transtulit Carolus. Sexagesimus quintus seculi XVI. annus est, quo in Badensium Annalibus translatio hæc figitur.

Ab eo tempore Bada-Pforzheimensis Linea, mutato nomine, Bada-Durlacensis appellatur.

Subitum fuit hoc Marchionis consilium. Paulo ante enim Cancellariam, Themidis sedem, prope Palatium suum a fundamentis extruxerat. (z) Traditio est, Pforzheimenses petitum aliquod Caroli pertinaciter recusasse, tabulamque, translationis causas continentem, in Palatio ibi suspensam, jam pridem interiisse. Quæcunque consilii hujus fuerit causa, Carolus noster spatiosum, & magnificum, pro illo ævo, Palatium Durlaci magnis sumptibus extruere cœpit; opus festinavit, brevique tempore perduxit ad finem; indito

Caro-

(z) Cancellariæ hi versus inscripti leguntur:

Carolus has Princeps Badensis condidit ædes

Ut sint consiliis Curia sancta bonis.

Hic populo par est æquas præscribere leges

Omnibus ex merito reddere jura suo.

Hinc procul affectus animi seponere pravos

Et rem judicio noscere quemque suo.

Caroloburgi nomine; conditoris memoria in eo ut perpetua perstaret. Formam & ædificii reliqua ipse invenit, direxit, urfit, perfecit. Successores illud auxerunt, donec omne palatium cum oppido A. 1689. bellicis flammis consumptum, postquam per 124. annos stetisset. Sed & ipsum Durlaci oppidum aliis operibus exornatum a Carolo. Oppidani in animi grati memoriam publico urbis suæ fonti statuam ejus imposuerunt, quæ perstat hodieque. Hachbergæ Castrum A. 1554. jam restauraverat Carolus atque in formidabile munimentum erexerat. (a) Ad opus perficiendum Roetelani, Saufenbergici & Badevillani cives gratuitum quindecim crucigerorum, in singulos centum florenos, subsidium, ad quindecim annos Principi suo dederunt. (b)

§. XII.

Eodem anno (1565.) die Lunæ post Laurentii Marchio ^{Gesta varia.} ab Antonio, Dynasta Staufeni, jurisdictionem sex Curtium in tractu Vifnach, & tres Curtes in Reichenbach, cum silva adhærente coëmit. (c)

Insequentis anni die tertio Octobris cum Friburgensi Civitate de limitibus Friburgum inter, Haslacum & Bœzenhusam

Tom. IV.

G

(a) Tom. I. pag. 333.

(b) FOERSTERVS MS. de Rebus Hachberg.

(c) Die Vogteyen der 6. Höfe.

CAR. II.

transegit. Georgius Bombastius ab Hohenheim, Prior Ordinis Melitenfis in Germania, transactionem promovit. Tum quoque inter Aufriacam & Badenses Domos de supremo Imperio in Dynastias Rœtelæ, Saufenbergæ & Badevillæ diu agitata lis, Spirensis Episcopi, Austregalis Judicis, Laudo contra Carolum decisa est; qui a Laudo hoc ad Imperii Cameram provocavit. (d)

Circa idem tempus cum Georgio Friderico, Marchione Brandeburgico, de dote Cunigundæ, uxoris Caroli, haud ita pridem defunctæ, disputatum, ut & de pecuniæ summis, quas Albertus Brandenburgicus, nuper in Aula Caroli mortuus, (e) a Sulzbergenfi Monasterio & ab Ecclesia Collegiata Pforzheimensi mutuo acceperat. Christophorus, Wirtembergæ Dux, arbiter electus, A. 1566. rem omnem composuit.

Abbatia St. Georgii in Nigra silva tum quoque motibus Aufrios inter & Christophorum Wirtembergicum dedit occasionem. Hic Ducis Circuli munus Carolo nostro tradidit Marchioni, qui bellicum ejusdem Circuli Senatam Weilam evocavit, ut de conservanda tranquillitate publica cum illis deliberaret. Res pedetentim sopita. Aufriacis jus supremum in Abbatiam servatum.

(d) Vid. Tom. II. pag. 270.

(e) Vide supra §. 4.

Lites, quæ ob divisionem terrarum, a Philippo fratre relictarum, inter Bernhardum & Ernestum inceperant, sub Carolo nostro in Camera Imperiali continuatæ fuerunt. Unde Cæsar, ne fraudi id esset Lineæ seniori, investituram Marchioni nostro negavit; indultis tamen, quæ A. 1553. 1554. & A. 1566. ei concesserat, juribus ejus prospexit.

§. XIII.

A. 1567. Carolus cum Saxonie & Brandenburgi Electoribus, cum Duce Wirtenbergæ, Hassiæque Landgravio in Belgium Legati in Belg. missi. misit legatos, qui apud Margaretham Parmensem, Gubernatricem Belgarum, pro Protestantibus Inferioris Germaniæ, quæ decimum Germanici Regni Circulum componit, intercederent. Antverpiam, factionibus plenam, Gubernatrix nuper in deditionem receperat. Starebergius obviam missus est legatis, qui moneret, in civitate, vix pacata, adventum eorum minus opportunum videri. At Principum suorum dignitatem, ut admittantur, exigere cum regressissent legati, admissi sunt, posteroque die frequenti Senatu auditi; libellum protulerunt, cujus hæc fere sententia fuit: Confessionem Augustanam virtute Pacis Religiosæ apud Germanos admissam, in Inferiore Germania quoque non posse prohiberi. Proinde a superioris Germaniæ Principibus Margaretham orari,

CAR. II.

ne populos, cetera innoxios, divexari hoc nomine ac pœnarum immanitate plecti patiatur. Gubernatrix, in Senatu deliberans, remittendos absque responso legatos censebat. Mutata tamen deinceps sententia, Starenbergium in hæc verba respondere iussit: Legati quæ de religione monuerunt, indigna esse responso. Ex illis autem, quæ pro excufanda rebellium contumacia addiderunt, patere, Germanos Principes non tam habuisse rationem eorum, quæ Hispanorum Rex & Belgii Gubernatrix publice declararunt, quam quæ feditiosi homines disseminant, quorum impietatem everfa & spoliata templa, vis illata Magistratibus, excitati ad arma populi, abunde testentur. Admoneant suos Principes legati, ut Provinciarum Regiarum curam Regi permittant, neque turbulentorum hominum patrocinium porro suscipiant. Quo responso accepto legati quarto, ex quo venerant, die recesserunt. (f)

§. XIV.

BellaGallica.

Protestantium causam in Belgio sine successu Carolus noster dum suscipit, de adducendis contra Protestantes in Gallia auxiliis cum Carolo IX. tractavit.

Exardescente ibi secundo religionis bello in Germaniam missus est a Rege A. 1567. Bernardus Bocatellus, Britanniae Mi-

(f) FAMIANVS STRADA de Bello Belgico Decad. I. Lib. VI. p. 158.

noris Rhedonum Episcopus, qui Imperii Status doceret, non de religione jam agi, sed falso religionis obtentu Majestatem Regis offendi, atque adeo ab iisdem delectus pro Rege expeteret. (g) Wilhelmo, Landgravio Hassiæ, & Augusto Saxoni, Joachimo Brandenburgico Electoribus, id haud difficulter persuasum, qui Regi permiserunt delectus; ita tamen, ut sub Johannis Wilhelmi, Saxoniae Ducis, & Caroli, Marchionis Durlacensis ductu, & auctoritate fierent. Conscripti Regis nomine ter mille quingenti equites, quos Claudius Aumalius in Lotharingia accepit. Expeditioni in Galliam num interfuerit Carolus, neque Thuanus, neque alius illius temporis Scriptor prodiderunt. At Philibertus, Caroli nostri patruelis, in eodem bello contrarias secutus est partes; una cum Casimiro Palatino Protestantibus adducens auxilia. (h)

§. XV.

In tertio autem religionis bello, quod anno sequente exortum est, Philibertus contra Protestantes Regi adhæsit, in prælio Moncontoriano, uti supra docuimus, (i) A. 1569. occisus. Inter heroës proelii hujus Carolum quoque nostrum refert THUA-

Bello III.
num in-
terfuit
Carolus?

G 3

(g) THUANVS Lib. XLII. Cap. 10.

(h) Tom. III. p. 27.

(i) Ibid. p. 32.

CAR. II.

NUS, (k) additque, in secunda regionum acie eum mille duxisse equites & dextrum Andini latus cinxisse; denique fortissime pugnantem in primo occidisse conflictu. At Carolum nostrum cum Philiberto Bada-Badensi, qui haud dubie tum periit, & inter occisos a THUANO quoque relatus est, (l) manifeste confundit Thuanus. Carolus noster Bada-Durlacensis nonnisi octenio post placida morte in palatio, a se condito, obiit Durlaci. Hæc de Gallico bello.

§. XVI.

Gesta
cum Lon-
guevill.

Juridiciale bellum cum Principe Gallo his ipsis temporibus Marchioni nostro apud Germanos exortum est.

Helionorus ab Aurelia', Longuevillæ Dux, virtute juris, quod ab avia Johanna', Philippi Hachbergenfium Marchionum postremi filia, super Dynastias Roetelæ, Saufenbergæ & Badvillæ, in se derivatum credebat, in Camera Imperiali Spirensi A. 1568. Carolo Marchioni nostro, litem intendit. (m) Hubertus Languetus, ab Augusto Electore Saxonie A. 1569. in Galliam missus, in transitu per Marchiam Carolo promisit, hac de controversia se cum Longuevillano Duce acturum, & ut eo

(k) Lib. XLVI. Cap. I. p. 738.

(l) *Loc. alleg.* p. 739.(m) FOERSTERUS in *Relatione Genealogica & Historica de Marchionibus Hachbergicis* Lib. II. Cap. 6.

promptius res fieret, ad eum suscepturum esse iter. Iter, in scio Electore, suscepit Languetus, remque eo redegit, ut A. 1570. legati a Longuevillano & Carolo Marchione Argentinam mitterentur, qui transactione amica litem finirent. Languetus, Electoris jussu Argentinæ tum hærens, ab utroque rogatus est, ut negotio interesset, ac utrique parti addictus, transactionem promoveret. (n) Res transacta tum non est, sed brevi post Caroli mortem composita, ut suo loco videbimus.

§. XVII.

Circa tempus hoc in Gallia quoque de tertio religionis bello, quod per biennium jam duraverat, finiendo laboratum. Jo-
hannis Casimiri Palatini & Elisabethæ, Principis Saxoniae, nuptiarum festi-
vitas die V. Junii A. 1570. Heidelbergæ celebrata est. Præter Palatinum & Saxonem, Electores, aderant Georgius Fri-
dericus Brandenburgicus, Ludovicus Wirtembergicus, Wilhelmus, Philippus & Georgius Hassi, Adolfus Holfatiæ Dux, & Carolus noster Marchio. Principes hi ad Galliae Regem Heidelbergæ scripserunt, ex Reginæ ad Hassum literis se intellexisse, res in Galliae regno ad pacem pedetentim disponi; ad quam illi Regem prolixè hortantur, docentes, ad amicitiam Imperii retinen-

Pro Pro-
testanti-
bus Gall.
interce-
dit.

(n) LANGUETI *Epistolarum* Lib. I. Epist. 87.

CAR. II.

dam necessarium esse, ut abolitis intestinis bellis, libertas religionis per Galliam & æquale inter subditos jus constituatur. (o)

Mense Augusto 1570. subsecuta est Pax omnium amplissima, quæ Protestantes ad munera & dignitates Gallici Regni admittit.

§. XVIII.

Comitia
Spiren.

Heidelbergæ Carolus profectus est Spiram, ubi Maximilianus II. Imp. die 3. Idus Quinctiles Comitia celebravit, in quibus de Pace publica firmanda; de emendanda Cameralis Judiciæ in Imperio forma; de belli Gothani sumptibus; de rei Monetariæ fraudibus corrigendis, aliisque tractatum. Cæsar cum Imperatrice duas quoque filias secum adduxerat, Annam & Elifabetham. Illa Philippo Hispaniarum, hæc Carolo IX. Galliarum Regibus desponsatæ fuerunt. Annam Johannes ab Hoya, Monasteriensis Episcopus & Ordinis Borussiae Præfectus, in Belgium, & inde classis in Hispaniam deduxit.

Caroli
iter in
Galliam.

Elifabetham Cæsar, peractis Spiræ sponsalibus, (p) Jacobo Trevirensi Præfuli Septemviro, Johanni Argentinensi Episcopo

po

(o) THUANUS Lib. XLVII. Cap. 3. pag. 778. CRUSIUS *Annal. Suevicor.* Part. III. Lib. XII. Cap. 16. pag. 738.

(p) Sponsalia hæc describit HUBERT, LANGUETUS *Epistolar.* Lib. I. Epistol. 51. Carolus noster mensæ tum Cæsarum cum aliis Principibus affedit.

po & Carolo nostro Badensi, Philippo Arscotano Duci, Hohenloënsi & Zollerensi Comitibus ad Galliae Regem ducendam tradidit. (q) Excipiendae suae sponsae Mazerias ad Mosam in Campania Carolus Rex venit in occursum. Praemissi sunt Andegavenfis & Alençonius, Regii fratres, cum Carolo Lotharingiae Duce, Guisio, Aumalio & Mommorantio, Ducibus, aliisque proceribus, qui Elifabetham exceperunt Sedani & inde ad Regem duxerunt Mazerias, ubi a Trevirensi Electore, Caesaris nomine tradita est Regi. (r) Rex per Vicecancellarium suum Caesari & Germaniae Principibus atque imprimis Trevirensi, Argentinenfi Episcopo, Marchioni Badensi & Hohenloënsi Comiti, praesentibus, gratias egit atque Elifabetham honore & amore conjugali se profecturum declaravit. Postridie, qui fuit XXVI. Novembris, regali pompa celebratae sunt nuptiae. Conviviis & hastiludiis more

Tom. IV.

H

(q) THUANUS Lib. XLVII. Cap. 5. pag. 780. SCHADAEUS *Contin. Sleidan*, Part. II. Lib. VI. pag. 196.

(r) In introitu urbis Mazeriarum Trevirensis Elector Andegavensem inter & Alençonium fratres Regis, Episcopus Argentinenfis inter Lotharingiae & Montpensierii Duces, Badensis noster inter Principem Delphinum (le Prince Dauphin) & Aumalium, Hohenloënsis & Zollerensis Comites inter Guisium & Mommorantium medii inceserunt. WICQUEFORT in libro: *L'Ambassadeur Et ses fonctions*, Part. I. Lib. I. pag. 200. qui p. 49, Germaniae Principes legatione hac suae derogasse dignitati contendit.

CAR. II.

folenni peractis, legati cum muneribus (s) dimissi, in Germaniam redierunt, (t)

§. XIX.

Legati
ejus ad
Regem.

Redux Spiram ad Comitiam Carolus noster, Cæsaris Legatus, ipse jam cum aliis Principibus auctor fuit legationis ad eundem Regem mittendæ. Palatinus, Saxo, Brandenburgicus, Electores, Richardus Palatinus, Friderici III. Electoris frater, Georgius Fridericus, Brandenburgicæ Domus, Julius Brunsvicenfis, Ludovicus Wirtembergicus; Wilhelmus, Hassiæ Landgravius, Johannes Albertus Meclenburgi Dux, ut & Carolus Marchio Legatos communi nomine miserunt in Galliam, qui Regem adierunt Villeriis ad Cotiam, (u) in Insula Franciæ die 24. Decembris. Legati de matrimonio cum Cæsaris filia gratulati Regi, ad servandas pacis, nuper in Regno factæ, condiciones longa & prolixa oratione (x) eum hortati sunt.

Ab Evangelicis Principibus legationem hanc petierant Joanna, Navarræ Regina, & Protestantes in Gallia Principes.

(s) In Inventario mobilium Caroli Marchionis leguntur dona, quæ a Galliæ Rege accepit. Adde POPELINIERE *Hist. de France* Tom. II. fol. 3.

(t) THUANUS *loco alleg.* Cap. 21. pag. 806.

(u) Villers-Cottrez.

(x) Exhibet eam POPELINIERE *Hist. de France* Tom. II. Lib. XXIV. p. 2. a.

Missus ab illis ad Comitiam Johannes Hangeftus, (y) qui & pro suppetiis, in bello nuper submissis, literisque haud ita pridem Heidelbergae ad Regem scriptis, gratias egit. (z) Carolus IX. Principum Legatis benigne respondit eosque muneribus donatos dimisit. (a)

§. XX.

Philippus Badensis, filius Philiberti, per tutores a religione patris ad Romanam traductus, Protestantium sacra, sub Philiberto patre in Marchia superiore latius propagata, quum abolere decrevisset, Carolus noster a consilio hoc eum avertere studuit, rem periculi plenam ostendens, quæ seditionibus materiam præbere possit. Sed & una cum Electoribus & Principibus Augustanæ Confessionis ea de re apud Cæsarem intercessit. Philippus tamen, obtenta A. 1571. a Cæsare ætatis venia, Bavari atque Zollerani auxilio, pristinum cultum reduxit atque Augustanæ Confessionis doctrinam in Bada-Badensibus suis terris aboluit. (b)

A. 1572. die 22. Jan. Ordines Sueviæ, ex præscripto Comitiorum Imperii, inter se convenerunt, ut per totum Sueviæ

Tom. IV.

H 2

(y) Jean d'Hangeft Sieur d'Argenliou.

(z) THUANVS Lib. XLVII. Cap. 6. pag. 781.

(a) IDEM loco alleg. Cap. 21. pag. 807.

(b) Vid. Tom. III. pag. 54.

CAR. II.

Circulum nonnisi quatuor Officinæ Monetariæ constituerentur, Stutgardiæ nimirum, Tettangæ & Augustæ Vindelicorum; quarta, destinata Badensibus, in loco, quem utraque Linea designaverit. Carolus noster cum Philippo Agnato, Lineæ senioris, die 19. Aprilis, ejusdem anni convenit, ut per singula sexennia, nunc Durlaci, nunc Badæ, officina monetaria esset. A Durlaco autem initium fieri placuit, quod Carolus rem monetariam ibi jam ante ordinaverat. Oppidum hoc, officinæ monetariæ in Badenium ditionibus sedes, eodem anno a Circuli Deputatis Norimbergæ designatum est. Sed alternatio, quam memoravimus, non habuit locum. (c)

Castrum in Oberwœfingen, quod ad Steinios nobiles pertinuerat, Badensi superioritati jam ante subiectum, A. 1573. cum juribus, illi annexis, emtione ad Marchionem pervenit.

Jus Patronatus in Sellingen, & alia, quæ inde pendent & ad Marchionem hucusque spectaverant, cum jure patronatus in Sinzheim & parte decimarum in Moers Carolus noster A. 1574. tradidit Collegiæ Badensi.

(c) Ernestus Fridericus A. 1586. cum Bada - Badensibus de communi tractavit moneta, ita ut damna quoque & lucra invicem compensarentur; sed res in tractatibus substitit.

Udenheimense vel Philippiburgense vectigal ad Rhenum inter Episcopum & Civitatem Spirenses jam pridem excitavit disensum, quod immunitatem ab eo sibi arrogaverat Civitas. Ernestus, Caroli pater, constitutus jam fuerat arbiter. Carolus, mortuo patre, pro Civitate pronunciavit. Laudum ejus Camera Spirensis A. 1575. firmavit. (d)

Anno sequenti pro Parochia in Schupffart a Canonissis Collegiatæ S. Fridolini Ecclesiæ in Seckingen Marchio decimas vici Maulburg in Dynastia Rœtelenfi accepit.

§. X X I.

A. 1577. die XXIII. Martii Carolus, nondum quinquagenarius, Caroloburgi in arce, ab eo exstructa, decessit, Pforzheimii in Ecclesiæ Aulicæ choro sepultus. (e) Vita longiore, si quis

H 3

(d) LEHMANN. Chron. Spir. Lib. IV. Cap. 22. p. 323. & 326.

(e) Elogium ejus sepulchrale his verbis conceptum: „Illustrissimus atque magnanimus Princeps & Dominus, Dominus CAROLUS Marchio Badensis & Hochbergensis, Dominus in Rœteln & Badenweiler, S. Romani Imperii totiusque Marchiæ singulare Decus, qui mortuo Patre domino Ernesto unicus successor ditiones hereditarias in primis divino cultu ab antiquis sordibus repurgato, insigni animi prudentia, justitia & fortitudine tam belli, quam pacis tempore, XXIV. annos placidissime gubernavit, amplissimis ædificiis ornavit & singulari in-

CAR. II.

unquam Principum Domus Badensis dignissimus; Princeps moribus & vita integer; mansuetus, parsimoniae deditus, qui civium tributis non ad voluptates & delicias inanes est usus, sed in utilia patriae instituta convertit. Nævos in eo paucos invenias. Non tenax offensio- num, si Pforzheimenses excipias, quos ut puniret, Durlacum migra- vit. In Comitibus & Conventibus publicis assiduus & frequens; ut Cæ- sari placeret; simul & sollicitus, ne detrimenti quid religio, quam professus est, caperet, publicæ nunquam indormiens causæ. Natu- ra liberalis, munificus; quin & splendidus, pro illo tempore, ædi- ficator. Decessit postquam omnia, quæ sibi proposuerat, in Reli- gione ordinasset; Bada - Durlacensium Numa; omnium civium, quos ipse amaverat, a quibus ipse amatus est, compositus lacri- mis. Filios non Aulico Comitatu corrumpi, sed continuo stu- diorum ordine institui, virtutum & disciplinarum cultu ornari,

„ dustria indefessoque labore multo fertiliores reddidit dignus longio-
 „ re vita, si Deo placuisset, nondum expleto XXXXVIII. ætatis suæ an-
 „ no die 23. Martis Anno Domini 1577. in arce Caroliburgo immatura
 „ morte eripitur atque hic, ut vivus jufferat, sepelitur, gloriosam resur-
 „ rectionem expectans, quam ei largiri dignetur omnipotens Pater per
 „ Jesum Christum Filium suum unigenitum Amen. Marito ac parenti
 „ charissima conjux secunda Anna Palatina & tres filii Ernestus Fri-
 „ dericus, Jacobus & Georgius Fridericus in perennem & bene me-
 „ ritam memoriam H. M. P. „

educarique curavit, nisi quod vicinarum more Aularum Theologicis disputationibus nimis imbuti sunt. Religionum initia plerumque fervida & plena fervoris. In omnibus hujus generis negotiis circumspectus & prudens; felix, quod in illa incidit tempora, quibus Maximilianus II. præfuit Imperio; princeps ejusdem cum Carolo indolis; qui cognatum hunc suum, divi patris exemplo, præ ceteris amavit.

Christophorus, Wirtembergæ Dux, testamento A. 1568. Carolum nostrum inter tutores Ludovici filii nominavit.

§. XXI I.

Carolus bis matrimonium inivit. Uxor prima fuit **C U-** <sup>Uxor 1.
& liberi.</sup>
NIGUNDA, Casimiri Marchionis Brandenburgici in Franconia & Susannæ Bavaricæ filia; desponsata die 10. Martii A. 1551. defuncta Gemundæ Suevorum, die 24. Febr. A. 1558. ætatis anno XXXIV. cum Onolsbaco rediret Pforzhemium; ubi condita in Marchionum sepulcro. Ex ea prodierunt:

1. **M A R I A**, nata Hachbergæ A. 1553. die 3. Jan. quæ post octennium decessit Pforzhemii A. 1561. die 11. Nov. ibique sepulta.
2. **A L B E R T U S**, natus Pforzhemii A. 1555. die 12. Jun. novendecim annorum juvenis, podagra, quam vita intemperanti contraxerat, A. 1574. die 4. Maji decessit, sepultus Pforzhemii; ubi ejus Epitaphium extat.

§. XXIII.

Uxor 2.
& liberi,

Secunda Caroli uxor fuit ANNA, Ruperti Comitis Palatino Veldentini, filia, A. 1540. die 12. Novembris nata, Marchioni nupta Heidelbergæ Calendis Aug. 1558.

Hæc marito superstes tutelam filiorum A. 1577. adiit; A. 1585. depofuit; vixitque Grabæ; ubi Castrum olim; nunc omnino destructum: A. 1586. d. 30. Martii ibi decessit; sepulta Pforzhemii; sex liberorum felicissima mater; ex quibus tres filii terras Badenses inter se diviserunt.

1. ERNESTUS FRIDERICUS.

2. JACOBUS.

3. GEORGIUS FRIDERICUS; quorum singulorum expositurus sum fata.

Tres filiae fuerunt:

1. DOROTHEA URSULA, nata die 20. Junii 1559. dein uxor Ludovici Wirtembergici; cujus tutelam gesserat Carolus pater; nupta Stutgardiae A. 1575. die 8. Novembris. Nuptias has, magna pompa celebratas, eleganti carmine illustravit illustris Wirtembergensium Poëta, NICODEMUS FRISCHLINUS. (f)

Hæc,

(f) In Parte Epica Operum Poëticorum, pag. 86.

Hæc, A. 1583. die 19. Maji ex Aula Vinariensi domum reditura, Noribergæ improlis decessit; sepulta Tubingæ.

2. ANNA MARIA, nata A. 1565. die 4. Aug. denata 1573. die 8. Octobris.

3. ELISABETHA, nata A. 1570. die 27. Sept. Hæc apud Urfulam Palatinam, Ducis Wirtembergici viduam, A. 1611. die 6. Oct. Nuringæ Wirtembergicæ obiit cælebs, Pforzhemii sepulta.

§. XXIV.

Paulo ante mortem Carolus noster conceperat testamentum, quo tres filios, omnium principatuum ac ditionum suarum conjunctarum instituit heredes; prohibita omni omnino alienatione atque divisione; jussitque adeo, communi ut regimine filii uterentur.

Testam.
Caroli.

Annam Palatinam, conjugem viduam, cum Ludovico Electore Palatino, Philippo Ludovico Neoburgi, & Ludovico Wirtembergæ Ducibus, quorum hic gener ejus futurus, liberis tutores constituens.

Ludovico Electori, ante tutelam finitam si decederet, Johannem Casimirum fratrem ejus, atque Philippo Ludovico Neoburgico, Johannem fratrem substituit.

CAR. II.

Testamentum tamen imperfectum reliquit. Filii, ad legitimam ætatem provecti, reprobata communionem regiminis, reddituum divisionem iniverunt.

Testamentaria vero, quam memoravimus, tutela ex Caroli mente observata.

